

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja terveydenhuoltolain 60 §:n muuttamisesta sekä erikoissairaanhoidon lain 28 ja 29 §:n kumoamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja terveydenhuoltolain 60 §:n muuttamisesta sekä erikoissairaanhoidon lain 28 ja 29 §:n kumoamisesta (HE 305/2022 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Henna Vidén, sosiaali- ja terveysministeriö
- lääkintöneuvos Sirkku Pikkujämsä, sosiaali- ja terveysministeriö
- professori Seppo Parkkila, Tampereen yliopisto
- vs. hallintoylilääkäri Veli-Matti Ulander, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
- vs. sairaanhoitopiirin johtaja Juha Paloneva, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
- johtajaylilääkäri Mikko Pietilä, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Oulun yliopisto
- Helsingin yliopisto
- Itä-Suomen yliopisto
- Pirkanmaan sairaanhoitopiiri
- Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
- Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri
- Suomen Kuntaliitto
- Suomen Lääkäriliitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia ja terveydenhuoltolakia. Lisäksi erikoissairaanhoidon lain 28 ja 29 §:t esitetään kumottaviksi.

Valiokunnan mietintö StVM 36/2022 vp

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain mukaan hyvinvointialueilla, joiden alueilla sijaitsevat Turun, Oulun ja Tampereen yliopistot sekä Itä-Suomen yliopiston terveystieteiden tiedekunta, sekä HUS-yhtymällä on oltava yliopistollinen sairaala. Mainittuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joilla lisättäisiin Helsingin yliopisto yliopistollista sairaalaa koskevaan pykälään sekä täsmennettäisiin ja vahvistettaisiin yliopistollisen sairaalan nykyisiä tehtäviä ja vastuuta erikoissairaanhoidon palveluissa ja koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan liittyvissä tehtävissä. Lisäksi järjestämislakiin ehdotetaan lisättäväksi nykyisin erikoissairaanhoidolaissa olevat säännökset sivuviroista ja -toimista yliopistollisessa sairaalassa, minkä johdosta esityksessä ehdotetaan samalla kumottaviksi vastaavat erikoissairaanhoidolain säännökset. Esityksen tavoitteena on vahvistaa yliopistollisten sairaaloiden toimintaedellytyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon uusissa rakenteissa.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi terveydenhuoltolain pykälää, joka koskee muulle terveydenhuollon toimintayksikölle kuin yliopistolliselle sairaalle maksettavaa valtion korvausta. Muutoksella päivitetäisiin terveydenhuoltolaki vastaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon uusia rakenteita ja nykyisiä lakiteknisii vaatimuksia.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettuun lakiin (612/2021, jäljempänä järjestämislaki) ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joilla täsmennettäisiin ja vahvistettaisiin yliopistollisen sairaalan nykyisiä tehtäviä ja vastuuta erikoissairaanhoidon palveluissa sekä koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan liittyvissä tehtävissä. Järjestämislakiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännökset yliopistollisen sairaalan ja yliopiston tai muun korkeakoulun yhteisistä sivuviroista ja -toimista. Lisäksi terveydenhuoltolain 60 §:ään ehdotetaan tehtäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuvat tekniset muutokset.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina seuraavin huomioin.

Yliopistollisten sairaalojen tehtäviä koskeva sääntely

Ehdotetussa järjestämislain 34 a §:ssä säädettäisiin yliopistollisen sairaalan pääasiallisista tehtävistä, joita olisivat perustason, vaativan tason ja erityistason erikoissairaanhoido sekä yliopistollisessa sairaalassa toteutettava koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta sekä kyseisessä tai muussa laissa yliopistollisessa sairaalassa hoidettavaksi säädetty tehtävät. Yliopistollinen sairaala voi toteuttaa muitakin kuin edellä tarkoitettuja tehtäviä sitä ylläpitävän hyvinvointialueen, ja Uudellamaalla sen hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän, toimivallan ja päätöksenteon mukaisesti. Muut tehtävät eivät kuitenkaan saa laajuudeltaan olla sellaisia, että ne vaarantavat pääasiallisten tehtävien hoitamisen. Pykälän 3 momentissa säädetään, että yliopistollista sairaalaa ylläpitävä hyvinvointialue ja HUS-yhtymä sekä muu hyvinvointialue voi-

Valiokunnan mietintö StVM 36/2022 vp

vat toteuttaa erikoissairaanhoidon palveluita ja koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa myös muissa hyvinvointialueen sairaaloissa ja toiminnoissa.

Valiokunta pitää sääntelyä yliopistollisten sairaaloiden pääasiallisista tehtävistä tärkeänä. Yliopistollisilla sairaaloilla on ratkaiseva merkitys koko väestön erityistason erikoissairaanhoidon palvelujen (niin sanotun tertiääritason) järjestäjänä ja tuottajana. Valiokunta korostaa myös tieteellisen tutkimuksen merkitystä sairauksien hoitoon liittyvän kliinisen tutkimuksen, palvelujärjestelmän toimivuuden sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen turvaamiseksi. Laadukkaiden palvelujen varmistamiseksi palvelujärjestelmän toiminnan sekä hoidon ja hoivan on perustuttava tutkittuun tietoon. Valiokunta korostaa yliopistollisten sairaaloiden toimintaedellytysten sekä yliopistollisten sairaaloiden ja lääketieteellisten yliopistojen välisen yhteistyön merkitystä myös tulevaisuudessa. Yliopistollisilla sairaaloilla on tieteellisessä tutkimuksessa erityinen rooli, ja niiden toimintaedellytysten turvaaminen hyödyttää valiokunnan näkemyksen mukaan koko palvelujärjestelmää. Valiokunta pitää tärkeänä, että tutkitun tiedon tehokasta ja laajaa hyödyntämistä edistetään niin yhteistyöalueilla kuin valtakunnallisesti.

Valiokunnan kuulemisissa nousi esiin huoli muiden kuin yliopistollisten sairaaloiden asemasta suhteessa ehdotettuun sääntelyyn, koska nämä alueet hoitavat olennaisilta osin samoja tehtäviä, joista säädettäisiin ehdotetussa 34 a §:ssä. Valiokunta toteaa, että eri hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän sekä niiden sairaalojen tehtävistä säädetään eri laeissa ja jossain määrin erilaisilla sääntelymalleilla (mm. järjestämislain 8 ja 32 §, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 5 ja 6 §, terveydenhuoltolain sairaaloita koskevat säännökset sekä nyt ehdotetut säännökset), mikä on omiaan vaikeuttamaan sääntelyn tulkin-
taa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta viittaa kuitenkin hallituksen esityksen perusteluihin (s. 38) ja korostaa, että kaikki hyvinvointialueet vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 8 §:n mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueillaan sekä järjestämis-
lain 32 §:n mukaisesta tehtäväalansa koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta. Kyseessä on siten mainitun sääntelyn mukaisesti kaikkien hyvinvointialueiden lakisäätelistä tehtävistä. Valiokunta painottaa, että kaikilla hyvinvointialueilla on siten oikeus ja velvollisuus toteuttaa kyseisiä tehtäviä oman alueensa sairaalassa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa nousi huoli myös hyvinvointialueiden rahoituksesta liittyen esityksessä säädettäviin tehtäviin. Nyt ehdotetulla esityksellä ei säädetä rahoituksesta, mutta esityksen perustelujen valossa (s. 23) yliopistollisen sairaalan tehtävät kytkeytyvät rahoituksen määrään ja sen kohdentamiseen. Lisäksi perustelujen mukaan (s. 43) samanaikaisesti nyt kyseessä olevan esityksen kanssa valtiovarainministeriön on tarkoitus antaa hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamiseksi, jossa ehdotetaan lisättäväksi lakiin säännökset uudesta rahoituksen määräytymistekijästä, yliopistosairaalalisästä. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin, että koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan kohdistettavan rahoituksen tulee olla selkeä suhteessa kaikkiin hyvinvointialueisiin.

Valiokunta viittaa aiempiin kannanottoihinsa (StVL 8/2022 vp, s. 7—8) ja toteaa, että yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden erityisaseman huomiointi rahoitusjärjestelmässä on perusteltua ja tärkeää niiltä osin kuin siihen liittyvillä tehtävillä on kustannusvaikutuksia. Valiokunta korostaa, että yliopistollista sairaalaa ylläpitävien alueiden vastuulla olevien keskitetty-

Valiokunnan mietintö StVM 36/2022 vp

jen sekä erityisen vaativien erikoissairaanhoidon palvelujen sekä valmiuden ylläpidosta aiheutuvat kustannukset tulee arvioida ja ottaa valtion rahoituksessa huomioon siltä osin kuin niistä aiheutuvia kustannuksia ei ole mahdollista tai perusteltua kattaa alueiden välisellä laskutuksella.

Sivuvirat

Järjestämislakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 34 b §, jossa säädettäisiin yliopistollisen sairaalan ja yliopiston tai muun korkeakoulun yhteisistä sivuviroista ja -toimista. Pykälän 1 momentin mukaan yliopiston lääketieteellisen tai hammaslääketieteellisen koulutusyksikön professorit voivat toimia antamiensa suostumusten mukaisesti ylilääkärin tai ylihammaslääkärin sivuviran tai -toimen haltijoina yliopistollisessa sairaalassa. Yliopiston tai muun korkeakoulun työntekijät voivat toimia antamiensa suostumusten mukaisesti sivuviran tai -toimen haltijoina yliopistollisessa sairaalassa. Toimimisesta sivuviran tai -toimen haltijana sovitaan yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän ja yliopiston tai muun korkeakoulun kesken erikseen.

Valiokunta pitää ehdotettua sääntelyä tarkoituksenmukaisena turvaamaan opetus- ja tutkimustyö yliopistollisessa sairaalassa. Lääketieteen ja hammaslääketieteen lisäksi esitys turvaa sivuvirat tai -toimet myös muilla erikoissairaanhoidon piirissä toimivilla kliinistä tutkimusta sisältävillä aloilla. Valiokunta toteaa, että yliopiston lääketieteellisen koulutusyksikön professoreita toimii yliopistollisten sairaaloiden lisäksi myös muiden hyvinvointialueiden keskussairaaloissa, eikä ehdotettu sääntely estä professoreiden tai muun opetus- ja tutkimushenkilöstön toimimista myös muissa sairaaloissa ja terveydenhuollon toimintayksiköissä, kuten nykyisinkin.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa nostettiin esiin, ettei ehdotettu 34 b § sisällä erikoissairaanhoidolaissa nykyisin olevaa vaatimusta, jonka mukaan ylilääkärillä olisi oltava vähintään dosentin kelpoisuus. Valiokunta toteaa, että hyvinvointialueilla ja HUS-yhtymällä on oikeus päättää organisaatiostaan, hallinnostaan, päätöksentekoaikavälinsä kokoonpanosta ja virkojen kelpoisuusehdoista. Niillä voi olla useita ylilääkäreitä, ja kuhunkin virkaan liittyvän hallinnollisen vastuun ja vallan sisältö sekä kelpoisuusehdot voivat vaihdella.

Sosiaalihuollon asema

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää lopuksi huomiota sosiaalihuollon rooliin hyvinvointialueiden koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi sote-uudistusta koskevassa mietinnössään (StVM 16/2021 vp, s. 60), että sosiaalihuoltoon tulee luoda yliopistosairaaloita vastaavan kaltaiset yliopistolliset palvelujen kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta tukevat toimintarakenteet. Sosiaalihuollon asiakkaalla tulee olla oikeus saada parhaaseen mahdolliseen tutkittuun tietoon perustuvaa palvelua vastaavalla tavalla kuin terveydenhuollossa. Eduskunta antoi valiokunnan mietinnön pohjalta asiassa lausuman (EV 111/2021 vp, lausuma 9).

Sosiaali- ja terveysministeriöltä saadun selvityksen mukaan nyt käsiteltävällä esityksellä vastataan osittain eduskunnan lausumaan. Ehdotettu esitys on saadun selvityksen mukaan osa laajempaa sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteilla olevaa kokonaisuutta, jolla vastataan eduskunnan lausumaan ja jonka tavoitteena on tukea hyvinvointi- ja yhteistyöalueiden koulutus-, tutki-

Valiokunnan mietintö StVM 36/2022 vp

mus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tehtäviä, rakenteita ja resursseja sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Valiokunta korostaa sosiaalihuollon koulutus-, tutkimus, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rakenteiden ja resurssien merkitystä palvelujärjestelmän kehittämisessä sekä palvelujen saatavuuden, laadun ja kustannusvaikuttavuuden turvaamisessa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 305/2022 vp sisältyvät 1.—3. lakiehdotuksen.

Helsingissä 1.12.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Merja Kyllönen vas
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Heidi Viljanen sd
varajäsen Mikko Kinnunen kesk
varajäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
varajäsen Paula Werning sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Päivi Salo